

# KKO 2020:34 – Osakkeiden suunnattu lunastaminen ja osakassopimus

## 1. Ratkaisu ja siihen liittyvät oikeudelliset kysymykset

Korkein oikeus antoi toukokuussa 2020 yhtiökokouksen päätöksen moittimista koskevan ennakkopäätöksen. Asiassa oli kysymys siitä, oliko osakeyhtiön yhtiökokous tehnyt osakkeiden suunnattua lunastamista koskevan päätöksen osakeyhtiölain (624/2006, OYL) ja yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Osakassopimuksessa oli määrätty osakkeiden lunastamisesta, kun osakkeenomistajan päätoiminen työskentely yhtiössä päättyy. Osakassopimuksen mukaan kaikki sitä koskevat erimielisyydet oli siirrettävä välimiesten ratkaistavaksi. Myös yhtiöjärjestykseen sisältyi välityslauseke, joka kohdistui siirtyvän osakkeen lunastusoikeutta ja lunastushintaa koskevaan erimielisyyteen. Osakassopimuksen välityslausekkeesta seurasi, että yleisillä tuomioistuimilla oli toimivaltaa ainoastaan sen arvioimiseen, oliko yhtiön yhtiökokouksessa tehty päätös syntynyt osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen mukaisesti.

OYL 15:1:n mukaan osakeyhtiö voi OYL 15 luvussa säädetyllä tavalla päättää 1) hankkia omia osakkeitaan (*hankkiminen*) ja 2) että osakkeenomistajan on luovutettava osakkeita yhtiölle vastikkeetta tai vastiketta vastaan (*lunastaminen*). OYL 15:6.1:n perusteella omia osakkeita voidaan hankkia muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa (*suunnattu hankkiminen*), jos siihen on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy. Kun osakeyhtiön yhtiökokous tekee päätöksen yhtiön osakkeiden suunnatusta lunastamisesta, kyseiseen toimenpiteen sovelletaan OYL 15:6.2:n päätöksentekoodellytyksiä. Säännöksen mukaan omia osakkeita voidaan lunastaa muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa (*suunnattu lunastaminen*) vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. OYL 5:29:n 2 momentin mukaan osakkeenomistajalta on saatava suostumus, kun osakkeita lunastetaan OYL 15:6:ssä tarkoitetulla tavalla.

Osakassopimuksella osakkeenomistajat sopivat keskinäisistä suhteistaan yhtiössä osakeyhtiölakia ja yhtiöjärjестystä täydentävästi. Osakassopimusten tekeminen on varsin yleistä erityisesti pienissä ja keskisuurissa yhtiöissä. Osakassopimuksissa sovitaan hyvin tyypillisesti erilaisista osakkeiden luovuttamiseen ja hankkimiseen liittyvistä ehdoista. Näiden osakkeiden ostamista, myymistä, lunastamista ja hankkimista koskevien sopimusmääräysten tarkoitus on yleensä

kontrolloida ja vaikuttaa yhtiön osakkeenomistaja- ja omistusrakenteeseen.<sup>1</sup> Osakassopimuksen määräyksiä laadittaessa ja tehtäessä osakeyhtiössä osakkeiden lunastamiseen liittyviä päätöksiä tulisi huolellisesti varmistua siitä, että määräyksillä ja päätöksillä saavutetaan ne tavoitteet, joita osakassopimuksella on tarkoitettu olevan. Osakassopimuksen tavoitteita ei aina syystä tai toisesta saavuteta, mikä ilmenee hyvin myös ratkaisusta KKO 2020:34.

Korkeimman oikeuden antamassa ratkaisussa on monia yhtiöoikeudellisesti mielenkiintoisia ulottuvuuksia. Huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi siihen, mitä eri yhteyksissä tarkoitetaan osakkeiden lunastamisella ja mikä merkitys on annettava sille, perustuuko lunastaminen yhtiökokouksen päätökseen vai osakassopimuksen määräykseen. Lisäksi kiinnostavaa on tarkastella sitä, voiko osakkeenomistaja antaa suostumuksensa ennakolta yhtiöoikeudellisesti sitovasti, mutta halutessaan myöhemmin muuttaa suostumustaan tai peruuttaa sen. Kysymys on viime kädessä siitä, onko osakassopimuksella yhtiöoikeudellista vaikutusta ja jos niin millainen vaikutus. Huomiota voidaan myös kiinnittää yhtiökokouksen päätöksen pätemättömyyteen ja mitättömyyteen. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on suhteellisen kattavasti arvioitu osakassopimuksen yhtiöoikeudellista vaikuttavuutta sekä yhtiökokouksen pätemättömyyden ja mitättömyyden eroja,<sup>2</sup> joten tässä oikeustapauskomentissa päähuomio kiinnittyy siihen, miten yhtiön päätökseen perustuva osakkeiden lunastaminen ja sopimukseen perustuva osakkeiden lunastaminen tulee erottaa toisistaan. Kirjoituksessa tarkastellaan ensin tapauksen taustaa ja sen jälkeen käsitellään osakeyhtiön osakkeiden lunastamisen ja hankkimisen eroja. Tämän jälkeen arvioidaan osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta osakkeenomistajan suostumuksen antamisen osalta. Kirjoituksen lopuksi käydään lyhyesti läpi muita kysymyksiä.

## 2. Tapauksen taustatiedot, kysymyksenasettelu ja tuomioistuinten ratkaisut

Ennakkoratkaisun KKO 2020:34 taustalla oli tilanne, jossa osakeyhtiön osakkeenomistajien välillä oli tehty osakassopimus. Osakassopimuksen mukaan osakkeenomistaja oli velvollinen tarjoamaan omistamansa yhtiön osakkeet muiden lunastettavaksi, kun hänen päätoiminen työskentelynsä yhtiössä päät-

1. Ks. näistä tavoitteista yksityiskohtaisesti Ville Pönkä, Osakassopimuksen tavoitteet ja voimasaolon hallinta. Edita 2008, s. 107–184.  
 2. Ks. esimerkiksi Ari Savela, Osakassopimusten sitovuus ja oikeusvaikutukset. Defensor Legis 4/2013, s. 531–549 ja Pönkä 2008.

tyy. Osakkeenomistajan joutuessa luopumaan osakkeistaan oli osakeyhtiö velvollinen lunastamaan hänen osakkeensa, elleivät muut osakkeenomistajat niitä ostaneet tai lunastaneet. Sopimusehdon mukaan lunastushinta määräytyi yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Osakassopimuksen mukaan kaikki sitä koskevat erimielisyydet oli siirrettävä välimiesten ratkaistavaksi. Osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen sisältyi osakkeen siirtolanteessa sovellettavaa lunastusmenettelyä koskeva määräys, jossa oli määrätty myös muun ohella lunastushinnan määrätymisperusteesta. Yhtiöjärjestykseen sisältyvän välityslausekkeen mukaan lunastusoikeutta ja lunastushinnan määrää koskevat erimielisyydet oli siirrettävä välimiesten ratkaistavaksi.

Osakeyhtiön osakkeenomistaja A:n työsuhde yhtiöön oli päätynyt vuoden 2016 joulukuussa. Kyseinen osakkeenomistaja oli tämän jälkeen vuonna 2016 tarjonnut osakkeitaan lunastettavaksi muille osakkeenomistajille, jotka eivät ilmoituksensa mukaisesti olleet käyttäneet lunastusoikeuttaan. Osakeyhtiö oli tämän jälkeen tammikuussa 2017 tarjonnut osakkeenomistaja A:lle lunastushintana 94,14 euroa osakkeelta, mitä tarjousta osakkeenomistaja ei ollut hyväksynyt. Osakkeenomistaja A:n ja yhtiön välillä oli näin ollen erimielisyys osakassopimuksen mukaisesta lunastushinnan määrätymisperusteesta ja yhtiö olikin käynnistänyt tätä kysymystä koskevan välimiesmenettelyn helmikuussa 2017. Välimiesmenettelyn vireillä ollessa osakeyhtiö oli ylimääräisessä yhtiökokouksessa huhtikuussa 2017 päättänyt A:n omistamien yhtiön osakkeiden suunnattua lunastamisesta 94,14 eurolla osakkeelta. Yhtiökokouksen pöytäkirjaan oli kirjattu, että kaikki osakkeenomistajat olivat antaneet osakkeiden suunnattuun lunastamiseen suostumuksensa etukäteen osakkeenomistajien välisessä osakassopimuksessa. Yhtiökokoukseen osallistuivat yhtiön osakkeenomistajat kahta osakkeenomistajaa lukuun ottamatta. Toinen heistä oli osakkeenomistaja A, jonka työsuhde oli päätynyt, ja toinen yhtiön osakkeenomistaja B.<sup>3</sup>

Koska osakkeenomistaja A oli itse tarjonnut osakkeitaan ostettavaksi, ei yhtiön ja osakkeenomistajan välillä ollut periaatteessa erimielisyyttä yhtiöllä olevan osakkeiden osto-oikeuden olemassaolosta. Riita koski ainoastaan lunastushintaa. Yhtiö oli alkuaan käynnistänyt välimiesmenettelyn osakassopimukseen perustuvan osakkeiden lunastusriidan ratkaisemiseksi. Yhtiö oli kuitenkin päättänyt ratkaista asian tekemällä OYL 15:1:n tarkoittaman osakkeiden suunnattua lunastamista koskevan yhtiökokouspäätöksen. Välimiesmenettely olikin keskeytetty yhtiön tekemällä ilmoituksella. Kun yhtiökokouksessa tuli päätettäväksi osakkeenomistaja A:n osakkeiden suunnattu lunastaminen ja kun yhtiön tarjoama osakkeiden ostohinta ei sopinut osakkeenomistaja A:lle, hän ei antanut OYL 15:6.2:n mukaista suostumustaan osakkeiden lunastamiselle. Osakkeenomistaja A oli vielä päivää ennen yhtiökokousta ilmoittanut kirjallisesti

3. KKO 2020:34, kohdat 1–6.

yhtiön hallitukselle, ettei hänen osakkeidensa suunnattuun lunastamiseen ollut hänen suostumustaan.<sup>4</sup>

Osakkeenomistaja A nosti yhtiökokouksen suunnattua lunastamispäätöstä koskevan moitekanteen, jossa hän vaati yhtiökokouksen päätöksen julistamista mitättömäksi tai pätemättömäksi. Ensisijaisesti hän vetosi siihen, ettei hän eikä osakkeenomistaja B ollut antanut suostumusta osakkeiden suunnattuun lunastamiseen. Toissijaisesti hän katsoi, että yhtiökokouksen päätös oli lainvastainen, koska sillä oli sivuutettu yhtiöjärjestyksen ja osakassopimuksen välityslauseke.<sup>5</sup>

Käräjäoikeus hylkäsi osakkeenomistajan kanteen. Käräjäoikeus katsoi, että osakkeenomistaja A oli antanut osakassopimuksessa suostumuksensa osakkeiden lunastamiseen. Hovioikeus julisti yhtiökokouksen päätöksen pätemättömäksi sillä perusteella, ettei lunastamiseen ollut kaikkien osakkeenomistajien suostumusta osakkeiden suunnattua lunastusta koskevan OYL 15:6:n edellyttämällä tavalla. Hovioikeus katsoi kuitenkin, että osakkeenomistaja A, jonka työsuhde oli päättynyt, oli antanut suostumuksen osakkeiden lunastukseen osakassopimuksessa. Sen sijaan hovioikeus totesi yhtiökokouksesta poissa olleen osakkeenomistaja B:n evänneen suostumuksensa yhtiön osakkeiden suunnattuun lunastamiseen, jolloin OYL 15:6:n päätöksentekokriteeri ei täyttynyt. B:n ei katsottu osakassopimuksella antaneen suostumustaan toisen osakkeenomistajan osakkeiden lunastamiseen. Hovioikeus myös totesi, että yhtiökokouksella on toimivalta päättää suunnattua lunastuksesta. Se katsoi kuitenkin, että yhtiöjärjestykseen otetulla välityslausekkeella osakkeiden lunastusoikeutta ja -hintaa koskevat päätökset oli erimielisyystilanteissa siirretty välimiesoikeuden ratkaistavaksi. Yhtiökokouksen päätös oli hovioikeuden mukaan yhtiöjärjestyksen ja osakeyhtiölain vastaisena pätemätön myös siitä syystä, että yksinomainen toimivalta määrätä lunastusoikeudesta ja lunastushinnasta erimielisyystilanteissa oli yhtiöjärjestyksen määräyksen perusteella välimiesoikeudella.<sup>6</sup>

4. Ibid., kohta 6.

5. Ibid., kohta 7.

6. Ibid., kohdat 9 ja 25. Korkein oikeus ei ottanut asiaan kantaa, koska yhtiökokouksen päätös oli katsottavissa pätemättömäksi jo A:n suostumuksen puuttumisen johdosta. Mikäli yhtiö olisi tehnyt osakkeiden lunastamispäätöksen sijasta osakkeiden hankintapäätöksen, päätös olisi saattanut olla yhtiöoikeudellisessa tarkastelussa pätevä. Voidaankin kysyä, olisiko yhtiön ollut sallittua tehdä yhtiöoikeudellisesti omien osakkeiden hankintapäätös yhtiökokouksessa ja panna se täytäntöön siirtämällä osakkeenomistaja A:n osakkeet yhtiön nimiin, vaikka lunastushinnasta oli erimielisyys osakkeenomistajan ja yhtiön kesken. Kysymys kulminoituu siihen, tuleeko osakkeenomistaja A:n vai yhtiön nostaa kanne välimiesoikeudessa osakkeiden lunastushintaa koskevan erimielisyyden ratkaisemiseksi. On myös mahdollista esittää hovioikeuden kantaan nähden päinvastainen argumentti: Mikäli osakkeenomistaja katsoo yhtiökokouksen päätöksen olevan yhtiöjärjestyksen lunastushintaa koskevan määräyksen vastainen ja ristiriidassa osakassopimuksen määräyksen kanssa, tulisi osakkeenomistajan (eikä yhtiön) nostaa asiasta kanne välimiesoikeudessa osakkeen hintaa koskevan erimielisyyden ratkaisemiseksi.

Korkein oikeus kävi aluksi läpi osakkeiden suunnatun lunastamisen päätöksentekokriteereitä ja niiden edellyttämää suostumusvaatimusta. Tämän jälkeen tarkastelun pääpaino keskittyi siihen, miten osakkeenomistajan suostumuksen antamista on arvioitava. Se totesi, ettei laissa ole säännelty siitä, miten suostumus tulee antaa, ja että yhtiöllä on näyttötaakka osakkeenomistajan suostumuksen olemassaolosta moitekanteen yhteydessä.<sup>7</sup>

Tämän jälkeen korkein oikeus toi esiin perinteisen näkemyksen yhtäältä siitä, että osakassopimuksen sopimusoikeudelliset vaikutukset on erotettava yhtiöoikeudellisista vaikutuksista. Toisaalta tuotiin esiin se, että osakassopimukseen perustuvalla myötävaikutusvelvollisuudella ei ole yhtiöoikeudellista vaikutusta, jos sopimusosapuolet eivät toimi osakassopimuksen mukaisesti. Korkein oikeus painotti, että osakassopimuksen tapauskohtaisella tulkinnalla voidaan arvioida, onko kysymyksessä yhtiöoikeudellisesti merkityksellinen suostumus. Se huomioi senkin seikan, että osakassopimuksessa annettu suostumus osakkeiden suunnattuun lunastamiseen voidaan myös yhtiöoikeudellisesti vaikutuksellisella tavalla peruuttaa. Kokoavasti korkein oikeus päätyi siihen, ettei kysymyksessä ole osakeyhtiölaissa säädetty osakkeen suunnatun lunastamisen edellytys, jos osakassopimuksessa ei ole annettu riittävän yksilöityä suostumusta. Vaikka kysymyksessä olisikin yhtiöoikeudellisesti riittävän yksilöity etukäteinen suostumus, voi osakkeenomistaja myöhemmin peruuttaa antamansa suostumuksen tai muuten ilmaista, ettei hän suostu osakkeiden lunastamiseen mainituin ehdoin.<sup>8</sup>

Korkein oikeus tarkasteli tämän jälkeen sitä, oliko osakkeenomistaja A:n katsottava antaneen osakassopimuksella suostumuksensa osakkeidensa suunnattuun lunastamiseen. Tuomioistuimen mukaan osakkeenomistajan suostumuksen on ulotuttava koko lunastamispäätöksen, mukaan lukien osakkeiden lunastushinta. Lisäksi osakeyhtiön ja A:n välillä on ollut vireillä lunastushintaa koskeva välimiesmenettely, ja A on nimenomaisesti ilmoittanut yhtiölle ennen lunastamispäätöksen tekemistä, ettei ole antanut suostumustaan osakkeidensa suunnattuun lunastamiseen. Korkein oikeus päätyi siihen, ettei osakkeenomistaja A:n osakkeiden lunastamiseen ollut A:n suostumusta, jolloin päätös on jo sillä perusteella pätemätön. Tämän seurauksena korkein oikeus totesi, ettei sillä ole tarvetta ottaa kantaa yhtiökokouksesta poissa olleen osakkeenomistaja B:n suostumuksen puuttumiseen eikä osakkeenomistaja A:n toissijaiseen kannepe-

7. KKO 2020:34, kohdat 11–16. Osakeyhtiölaissa ei ole säännöksiä siitä, missä muodossa suostumus tulee antaa. Säännöksiä ei liioin ole siitäkään, milloin suostumus voidaan antaa. Jälkimmäisestä asiasta on säädetty asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009, AOYL), ja sanotun lain 6:35.3:ssa onkin säädetty, että *osakkeenomistajan katsotaan suostuneen päätökseen, jos hän on hyväksynyt sen yhtiökokouksessa*. Samaisen lainkohdan mukaan *osakkeenomistaja voi suostua päätökseen myös ennen yhtiökokousta tai sen jälkeen*. Tämän periaatteen on katsottava soveltuvan myös osakeyhtiön osakkeenomistajan antamaan suostumukseen.

8. KKO 2020:34, kohdat 15–19.

rusteeseen koskien yhtiökokouksen toimivaltaa ratkaista osakassopimukseen liittyviä riitakysymyksiä.<sup>9</sup>

### 3. Yhtiön päätökseen ja sopimukseen perustuvan lunastamisen eroista

Kommentoitavassa ratkaisussa arvioitiin sitä, oliko osakeyhtiön yhtiökokouksessa tehty osakkeiden suunnattu lunastamispäätös tehty OYL 15:6.2:n edellyttämällä tavalla. Hovioikeus ja korkein oikeus päätyivät edellä kuvatusti siihen, ettei yhtiökokouksen päätöstä ollut tehty osakeyhtiölain mukaisesti.

Ennen ratkaisun oikeudellista analyysia on syytä ensimmäisenä todeta, että osakeyhtiö ei tässä tapauksessa ollut lunastamispäätöstä yhtiökokouksessa tehdessään välttämättä hahmottanut, mikä ero on osakkeen OYL 15:1:n mukaisella suunnatulla lunastamisella ja muuhun osakkeiden ostamiseen perusteseen, kuten osakassopimukseen, perustuvalla lunastamisella. Tämä tekee myös tuomioistuinten ratkaisusta jossakin määrin vaikeasti hahmotettavia. Mikäli yhtiö on ostamassa omia osakkeitaan esimerkiksi osakassopimukseen perustuvan lunastusmääräyksen perusteella, kysymys ei lähtökohtaisesti ole OYL 15:1:n tarkoittamasta lunastuksesta. Sanotunlaisessa lunastuksessa osakkeenomistajan velvollisuus luovuttaa osakkeita yhtiölle perustuisi OYL 15:1:n tarkoittamaan yhtiökokouksen päätökseen, ja siihen sovellettaisiin OYL 15:6.2:n kaikkien osakkeenomistajien suostumusvaatimusta. Ratkaisun KKO 2020:34 taustalla olevassa asiassa sekoittui yhtiön päätökseen perustuva lunastus (OYL 15:1:n mukainen lunastus) sekä osakassopimukseen sisältyvä lunastusmääräys ja sen perusteella yhtiössä tehtävä osakkeiden ostopäätös (OYL 15:1:n mukainen hankinta), vaikka kysymys on kahdesta erillisestä asiasta. Viime kädessä lunastusmääräyksen luonne on yksittäistä osakassopimusta koskeva tulkintakysymys: Onko asetettu lunastusmääräys tarkoitettu sellaiseksi, että yhtiöllä on sen perusteella oikeus hankkia osakkeet, jolloin osakassopimus rinnastuu normaaliin osakkeiden ostosopimukseen, vai onko määräyksellä nimenomaisesti tarkoitettu tehtävän OYL 15 luvun suunnattua lunastamista koskeva päätös? Näistä ensimmäistä voitaneen yleensä pitää todennäköisempänä vaihtoehtona, mutta asia voidaan nähdä toisinkin.<sup>10</sup>

9. Ibid., kohta 25.

10. Ks. esim. Ville Pönkä, Osakkeen lunastaminen. Talentum 2015, s. 435. Pönkä argumentoi, että osakassopimuksessa sovitaan omien osakkeiden lunastamisen osalta tyypillisesti osakkeiden suunnatusta lunastamisesta ja että suunnatun lunastuspäätöksen tekeminen edellyttää kaikkien osakkeenomistajien suostumusta.

Yhtäältä yhtiön päätökseen ja toisaalta sopimukseen perustuvan lunastusoi-  
keuden ero edellyttää jatkoanalyysia. Vuoden 1978 osakeyhtiölaissa (734/1978)  
lunastaminen saattoi tarkoittaa sekä pakkoon että vapaaehtoisuuteen perustuvaa  
osakeyhtiön omien osakkeiden ottamista yhtiölle.<sup>11</sup> Vuoden 2006 osakeyhtiöla-  
kia säädettäessä tarkoitus oli selvittää osakkeiden hankkimisen ja lunastamisen  
käsitteitä. Osakeyhtiöoikeudellisesti hankkimisella tarkoitetaan vuoden 2006  
osakeyhtiölain esitöiden mukaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa hankintaa, eli  
tyypillisesti tilannetta, jossa yhtiö tarjoutuu ostamaan omia osakkeitaan. Lunas-  
tamisella puolestaan tarkoitetaan osakkeiden ottamista yhtiölle pakolla.<sup>12</sup> Vaikka  
osakeyhtiön omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen eroavat toisistaan,  
saattaa näiden osakkeiden erilaisten ostotilanteiden erottaminen toisistaan olla  
haasteellista. Tähän on useita eri syitä, joista osa johtuu lainsäädännön käsittei-  
den ja niihin sovellettavien säännösten epäselvyydestä ja osa siitä, että samoja  
käsitteitä käytetään eri merkityksessä ja erilaisissa asiayhteyksissä. Usein esimer-  
kiksi osakkeiden hankkimista ja lunastamista saatetaan käyttää toinen toistensa  
synonyymeina.<sup>13</sup>

Vaikka vuoden 2006 osakeyhtiölaissa pyrittiin yhtenäistämään käsitteitä, syn-  
tyy lunastamisen ja hankkimisen käsitteistä edelleen ongelmia. Tämä juontuu  
siitä, että omien osakkeiden ostaminen voi perustua myös muihin kuin osa-  
keyhtiölaissa säädettyihin yhtiöoikeudellisiin perusteisiin, tyypillisimmin sopi-  
muksiin. Lisäksi osakeyhtiölain 15 luvussa on säädetty erikseen yhtiön omien  
osakkeiden lunastamisesta, sen käsitteestä ja siihen liittyvästä päätöksenteosta.  
Sanotunlaiseen lunastukseen liittyvä päätöksenteko ei kuitenkaan sovellu kaik-  
kiin niihin muihin osakeyhtiölaissa säädettyihin tilanteisiin, joissa osakeyhtiö  
lunastaa eli ostaa omia osakkeitaan pakolla.<sup>14</sup> Esimerkiksi yhtiön lunastaessa  
omia osakkeitaan, saattavat sovellettavaksi tulla omien osakkeiden hankintaa  
koskevat tai muut päätöksentekosäännöt. Näin, mikäli lunastuksessa ei ole ky-  
symys OYL 15:1:ssä säädetystä omien osakkeiden lunastamisesta eli yhtiön te-  
kemään päätökseen perustuvasta osakkeenomistajan velvollisuudesta luovuttaa  
osakkeet yhtiölle.<sup>15</sup>

Osakeyhtiön osakkeenomistajan osakassopimusperusteinen velvollisuus  
myydä osakkeensa yhtiölle on osakkeenomistajalle pakottava menettely, kun-  
ten OYL 15:1:n mukainen lunastuskin. Siinä ei kuitenkaan ole kysymys yhtiö-

11. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi 109/2005 vp, s. 135.

12. Ibid.

13. Ks. Pönkä 2015, s. 92.

14. Esimerkiksi yhtiön lunastaessa siirtyvän osakkeen on asiassa kysymys osakkeiden suunnatusta  
lunastamisesta eli osakkeiden lunastamisesta muuten kuin osakeomistuksen suhteessa. Kysy-  
myksessä ei ole OYL 15:1:n tarkoittama suunnattu lunastaminen.

15. Ks. Veikko Vahtera, Osakeyhtiön omien osakkeiden hankkimisen ja lunastamisen käsitteistä  
osakeyhtiölaissa, s. 357–372 teoksessa Jukka Mähönen – Pasi Pölönen – Veikko Vahtera (toim.),  
Juhlajulkaisu Risto Nuolimaa 1948-2/6-2018. Suomalainen lakimiesyhdistys 2018, s. 360–361.

oikeudellisesta pakosta. Se ei siten ole yhtiöoikeudellisessa mielessä lunastamista, vaikka se voi sitä olla sopimusoikeudellisessa mielessä. Sopimukseen perustuva yhtiön oikeus ostaa omia osakkeitaan tarkoittaa osakkeiden hankkimista, vaikka sopimus velvoittaisikin osakkeenomistajaa luovuttamaan osakkeet yhtiölle.<sup>16</sup>

Nyt arvioitavassa ratkaisussa yhtiön oli ilmeisesti tarkoitus tehdä osakkeiden ostopäätös yhtiökokouksessa osakassopimuksen osakkeenomistajaa velvoittavan määräyksen perusteella. Sen sijaan se teki yhtiökokouksessa päätöksen, joka myös itsessään muodosti osakkeenomistajalle velvollisuuden luovuttaa osakkeet yhtiölle osakassopimuksesta riippumatta. Tämä ei olisi ollut ongelmallista, jos kaikkien osakkeenomistajien suostumus olisi saatu. Tällöin osakkeiden lunastamiseen olisi ollut kaksi toisistaan erillistä perustetta: osakassopimus sekä yhtiökokouksen päätös. Nyt näin ei kuitenkaan käynyt osakkeenomistajien A ja B suostumuksen puuttumisen seurauksena.

Kun edellä osakkeiden lunastamisesta ja hankkimisesta todettu suhteutetaan arvioitavassa ratkaisussa yhtiökokouksessa tehtyyn päätökseen, voidaan yhtiön katsoa tehneen osakkeiden ostopäätöksen todennäköisesti tarpeettoman ankaran osakeyhtiölain päätöksentekoodellytyksen perusteella. Yhtiö olisi voinut tehdä päätöksen omien osakkeiden hankkimisesta OYL 15:6.1:n mukaisin kriteerein. OYL 15:6.1:n perusteella omia osakkeita voidaan hankkia muuten kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa (*suunnattu hankkiminen*), jos siihen on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy. Yhtiökokouksen päätös on tehtävä OYL 5:27:n tarkoittamalla määräänemmistöllä eli kahdella kolmasosalla yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista ja annetuista äänistä.<sup>17</sup>

Jos yhtiön oikeus ostaa omia osakkeitaan perustuu osakassopimukseen, saatetaan sopimusasiakirjassa käyttää yhtiön osto-oikeudesta ilmaisua lunastaminen tai muuta sellaista ilmaisua, joka viittaa myyntivelvollisuuden olemassaoloon. Tällaiset ilmaiset kuvastavat sitä, miten velvollisuus osakkeiden myymiseen muodostuu sopimuksen perusteella. Sopimukseen perustuvasta oikeudesta ostaa toisen osakkeet käytettävä ilmaisu ei määrittele, onko kysymys yhtiöoikeudellisesti yhtiön oikeudesta hankkia vai lunastaa osakkeet. Tämä määräytyy OYL 15 luvun tai muun osakeyhtiölain luvun lunastussäännösten mukaisesti. Sopimuksessa käytetty lunastamisen käsite ei siis automaattisesti tarkoita samaa kuin OYL 15:1:ssä tarkoitettu lunastamisen käsite. Osakassopimuksesta ei siis olisi tapauksessa seurannut yhtiölle velvollisuutta tehdä osakkeiden yhtiöoikeudellinen ostopäätös OYL 15:1:n tarkoittamana suunnattuna lunastamisena.

Nyt arvioitavassa ratkaisussa tuomioistuimet joutuivat kuitenkin arviomaan sitä, oliko nimenomaisesti OYL 15:1:n tarkoittama lunastuspäätös tehty osakeyh-

16. Ks. Vahtera 2018, s. 360–361 ja Juhani Kyläkallio – Olli Irola – Kalle Kyläkallio, Osakeyhtiö II. Edita 2015, s. 236.

17. Ks. päätöksenteon kriteereistä tarkemmin esimerkiksi Jukka Mähönen – Seppo Villa, Osakeyhtiö II. Sanomapros 2012, s. 500–502.

tiölain edellyttämällä tavalla. OYL 15:6.2 ja säännöksessä edellytetty kaikkien osakkeenomistajien suostumusedellytys ovat pakottavaa oikeutta. Näin ollen säännöksen mukaista päätöksentekoaedellytystä on noudatettava yhtiökokouksen päätöstä tehtäessä silloin, kun halutaan tehdä OYL 15:1:n mukainen päätös osakkeiden suunnatusta lunastamisesta. Hovioikeus ja korkein oikeus katsoivat, ettei osakkeiden suunnattuun lunastukseen ollut kaikkien osakkeenomistajien suostumusta, ja päätöstä oli perustellusti pidettävä osakeyhtiölain vastaisena.

#### 4. Osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta vaikutuksesta ja osakkeenomistajan suostumuksesta

Yksi osakassopimusten ja yhtiöoikeuden leikkauspintojen keskeinen tarkastelukohde on se, millaisia yhtiöoikeudellisia vaikutuksia osakassopimuksella on. Tällöin kysymys on siitä, onko osakassopimuksella suoraa yhtiöoikeudellista vaikutusta vai jäävätkö osakassopimuksen vaikutukset vain osapuolten väliseksi sopimusoikeudellisiksi vaikutuksiksi. Osakkeenomistajien tekemillä sopimuksilla ei ole katsottu lähtökohtaisesti olevan suoraa yhtiöoikeudellista vaikutusta.<sup>18</sup>

Tarkasteltavassa tapauksessa käräjäoikeus ja hovioikeus päätyivät siihen, että osakkeenomistaja A oli osakassopimuksessa antanut suostumuksensa omien osakkeidensa lunastamiseen. Korkein oikeus puolestaan päätyi siihen, ettei osakkeenomistaja A ollut antanut suostumustaan ainakaan siitä lunastushinnasta, jolla yhtiökokouksen oli tarkoitus osakkeet lunastaa. Lisäksi A oli korkeimman oikeuden mukaan joka tapauksessa peruuttanut suostumuksensa ennen yhtiökokouksen lunastuspäätöksen tekemistä. Kysymys oli viime kädessä siitä, voiko osakkeenomistaja antaa suostumuksensa esimerkiksi omien osakkeidensa lunastamiseen etukäteen yhtiöoikeudellisen sitovuuden muodostavalla tavalla. Osakkeenomistajan suostumuksen antaminen etukäteen on mahdollista, mutta sen tulee käytännössä pitää sisällään kyseinen oikeustoimi kokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa, että vaikka osakkeenomistaja olisi antanut suostumuksensa osakkeiden lunastamiseen tulisi suostumuksen kattaa koko oikeustoimi ehtoineen eli myös osakkeiden lunastushinta. Lisäksi osakeyhtiölain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että hyväksyttävänäkin pidettävä suostumus on aina peruutettavissa.<sup>19</sup> Suostumuksen antaminen etukäteen ja sen mahdollinen peruuttaminen ovat monesti näyttösidonnaisia kysymyksiä.

18. Ks. Savela 2013, s. 531 ja Pönkä 2008, s. 290–294, erityisesti s. 292 alav. 63 lueteltu huomattavan laaja koti- ja ulkomainen oikeuskirjallisuus.

19. KKO 2020:34, kohta 18. Ks. HE 109/2005 vp, s. 68, jossa on todettu osakkeenomistajan asiamiehen valtuutuksen osalta yleisistä siviilioikeudellisista periaatteista johtuvan, että valtuutus

Korkein oikeus vahvisti nyt tarkasteltavalla ratkaisullaan sen, että osakassopimuksen määräyksellä ei ole yhtiöoikeudellista sitovuutta. Toisin sanoen, vaikka osakkeenomistaja olisi osakassopimuksessa sitoutunut luopumaan osakkeistaan, voidaan sitoumus yhtiöoikeudellisesti peruuttaa lunastamispäätökseen tekemiseen saakka. Käytännössä osakkeenomistajan suostumuksen olemassaoloa ja sen peruuttamista joudutaan yleensä arvioimaan tapauskohtaisesti kulloisenkin näytön perusteella. Tämä selittää usein sitä, että tuomioistuimet päätyvät toinen toisistaan poikkeaviin lopputulemiin siitä, onko osakkeenomistaja antanut suostumuksensa vai ei.

## 5. Yhtiökokouksen päätöksen mitättömyydestä ja pätemättömyydestä

Hovioikeus katsoi, että yhtiökokouksen päätös on pätemätön.<sup>20</sup> Taustalla lienee se, että yhtiökokoukseen osallistumatta jättäneen osakkeenomistaja B:n suostumus osakkeiden suunnattuun lunastamiseen puuttui – vaikka hovioikeus katsoi osakkeenomistajan A antaneen suostumuksensa osakkeiden suunnattuun lunastamiseen osakassopimuksessa.

OYL 21:2:n mukaan yhtiökokouksen päätös on mitätön, jos päätöksen vaadittua OYL 5:29:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua osakkeenomistajan suostumusta ei ole saatu. Korkein oikeus kuitenkin totesi, että osakkeenomistajan suostumuksen puuttuminen on yhtiökokouksen päätöksen mitättömyysperuste. Koska kysymys ei ollut korkeimmassa oikeudessa arvioitavana, pidettiin päätöstä pätemättömänä.<sup>21</sup> On kuitenkin pidettävä todennäköisenä, että päätöstä olisi pidetty korkeimmassa oikeudessa mitättömänä, jos kysymys olisi tullut siellä arvioitavaksi. Korkein oikeushan katsoi A:n suostumuksen osakkeiden suunnattuun lunastamiseen puuttuneen.

on aina peruutettavissa. Näin on silloinkin, kun valtuutetun ja valtuuttajan välillä on sovittu toisin. Ks. myös Pönkä 2015, s. 437, jossa todetaan osakkeenomistaja olisi antanut etukäteen suostumuksensa osakassopimuksessa.

20. KKO 2020:34, kohta 8.

21. KKO 2020:34, kohta 24.

## 6. Lopuksi

Ratkaisussa on vahvistettu se perussääntö, että osakassopimuksen sopimusoi-keudellinen sitovuus ei merkitse yhtiöoikeudellista sitovuutta. Toisin sanoen osakassopimuksen vastaisuus ei synnytä osakeyhtiölain vastaisuutta, jos yhtiöoikeudellinen päätös on sopusoinnussa osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen kanssa. Näin ollen osakkeenomistaja voi myös peruuttaa osakassopimuksessa antamansa suostumuksen yhtiöoikeudellisesti pätevästi. Korkein oikeus olisi asiaa ratkais-tesaan voinut selvyyden vuoksi ratkaista myös kysymyksen siitä, oliko osak-keenomistaja B:n suostumusta olemassa A:n osakkeiden lunastamiseen. Vastaus olisi varmaankin ollut kielteinen. Samoin korkein oikeus olisi voinut ottaa kantaa A:n toissijaiseen kanneperusteeseen.<sup>22</sup>

Ratkaisun antamisen jälkeen on noussut esiin joitain kysymyksiä: Yhtäältä on pohdittu sitä, seuraako ratkaisusta tarve ryhtyä uudistamaan osakassopimuksia ja niiden osakkeiden luovuttamisvelvollisuutta koskevia ehtoja. Toisaalta on pohdittu tarvetta ryhtyä laajentamaan yhtiöjärjestyksen määräyksiä, jos osakasso-pimuksen perusteella osakkeiden myymiseen velvollinen yksittäinen osakkeen-omistaja pystyisikin yhtiöoikeudellisesti estämään yhtiötä lunastamasta omat osakkeensa. Sanottu ongelma pystytään tosin yleensä välttämään, koska yhtiö voi yleensä tehdä osakkeiden ostopäätöksen osakkeiden suunnattuna hankintana ja useimmiten yhtiökokouksessa pystytään muodostamaan osakkeiden suunnatun hankkimisen edellytyksenä oleva OYL 5:27:n tarkoittama määräenemmistö. On myös huomattava, että osakassopimuksen velvoittavan määräyksen vastaisesti toimiva osakkeenomistaja joutuu yleensä myös sopimusoi-keudellisten sanktioi-den kohteeksi. Hänellä voi olla esimerkiksi velvollisuus maksaa sopimussakkoa. Tämä on yleensä omiaan ehkäisemään osakassopimuksen määräyksen vastaista toimintaa.

Tapauksen taustalla vaikuttava perusongelma liittyykin siihen, miten erilaisia käsitteitä käytetään, ymmärretään ja tulkitaan. Kun yhtiö oli mennyt tekemään todennäköisesti tarpeettomasti päätöksen OYL 15:1:n tarkoittamasta osakkeiden lunastamisesta, joutuivat tuomioistuimet arvioimaan, oliko yhtiökokouksessa tehty OYL 15:1:n lunastuspäätös tehty osakeyhtiölain mukaisesti ja toteamaan päätöksen osakeyhtiölain vastaiseksi.

Ratkaisu on myös hyvä osoitus siitä, että kaikki lainsäädännössä tehtävät selkeyttämisratkaisut eivät aina johda kaikilta osin tavoitteiden mukaisiin loppu-tuloksiin. Vuoden 2006 osakeyhtiölaissa pyrittiin erottamaan selkeästi osakkei-den lunastaminen ja hankkiminen. Tämä onnistuikin lain tasolla hyvin. Osak-keiden osto- ja myyntivelvollisuudet voivat kuitenkin pohjautua myös muihin perusteisiin, kuten sopimuksiin. Näin ollen eri käsitteet ja osakeyhtiölain monet

22. Ks. edellä alaviite 6.

## OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

päätöksentekokriteerit synnyttävät ongelmia. Joku voisikin pitää ratkaisun taustoja surullisena esimerkkinä siitä, kuinka yhtiöoikeudellinen lunastaminen ja sopimukseen perustuva lunastaminen on sotkettu keskenään.

*Veikko Vahtera*